

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

51

Vragen van het lid **Leijten** (SP) aan de Minister-President over *de inzet van ministeries tijdens politieke campagnes van bewindspersonen* (ingezonden 1 juli 2021).

Antwoord van Minister **Ollongren** (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties), mede namens de Minister-President (ontvangen 24 september 2021).

Vraag 1 t/m 6

Deelt u de mening dat indien een Minister ook lijsttrekker of partijleider is, dit twee verschillende functies zijn? Zo nee, waarom niet?^{1, 2}

Zijn er richtlijnen of algemene afspraken voor ministeries hoe er omgegaan moet worden met politieke activiteiten van Ministers die geen rechtstreeks verband houden met het ministerschap? Zo ja, welke zijn deze richtlijnen? Zo nee, waarom niet?

Door wie wordt er een inschatting gemaakt of een Minister ergens als Minister verschijnt of als partijleider?

Geldt er strengere voorwaarden rondom optredens in verkiezingstijd? Zo nee, bent u bereid die op te stellen? Zo ja, welke?

Is er iets aangepast in de regels en afspraken rondom de inzet van ambtenaren voor partijpolitieke aangelegenheden sinds 2011?³

Vindt u het gerechtvaardigd dat er ambtenaren, betaald door gemeenschaps-geld, worden ingezet voor partijpolitieke aangelegenheden van Ministers? Zo ja, waarom?

Antwoord 1 t/m 6

Het Nederlandse staatsbestel heeft als uitgangspunt een neutraal ambtelijk apparaat met een politieke leiding. Dat betekent dat ministeries kunnen worden geleid door politici die vaak daarnaast een belangrijke rol vervullen binnen hun partij. Het komt regelmatig voor dat partijleiders zitting hebben in het kabinet.

Hoewel de posities van partijleider en bewindspersoon gescheiden functies zijn, zijn er situaties denkbaar waarbij de aard of de timing van een activiteit het maken van onderscheid tussen beide functies bemoeilijkt. Een bewinds-

¹ <https://www.geenstijl.nl/5159891/wob-sigrid-kaag-mocht-zelf-het-uitzendmoment-kiezen-voor-haar-vpro-docu/>

² Zomergast Rutte begint de campagne, urenlang, primetime! De Volkskrant

³ <https://www.nu.nl/politiek/2454889/verhagen-zet-ambtenaren-in-cda-campagne.html>

persoon krijgt op het podium van zijn politieke partij veelvuldig te maken met zaken waar hij als bewindspersoon voor verantwoordelijk is. Een Kamerbrief uit 2011 van mijn ambtsvoorganger Donner maakt inzichtelijk hoe de ambtelijke neutraliteit kan worden geborgd:⁴

«Omdat een Minister als hij in het openbaar spreekt altijd ook als Minister spreekt, moet hij bij de voorbereiding van zijn spreekbeurten altijd aanspraak kunnen maken op deskundige ambtelijke ondersteuning, ongeacht het publiek en ongeacht het kader waarin de spreekbeurt plaatsvindt.»

Dat betekent dat de inzet van ambtenaren zonder meer is toegestaan wanneer een bijdrage de eenheid van het kabinetsbeleid bevordert en voor zover een bewindspersoon ingaat op beleidsinhoudelijke onderwerpen die vallen binnen het terrein van het ministerie. De brief vervolgt:
«Die ondersteuning dient dus bij verkiezingsbijeenkomsten dezelfde te zijn als in andere gevallen. Voor de meer partijpolitieke passages die een Minister eventueel in zijn spreekbeurt wil opnemen, dient hij echter zelf te zorgen, eventueel met hulp van zijn politiek assistent of van anderen binnen zijn politieke partij. Als deze taakverdeling consequent wordt aangehouden, blijven de verhoudingen zuiver.»

Deze brief van mijn ambtsvoorganger is op dit punt nog altijd van toepassing. Deze lijn vormt eveneens het uitgangspunt op social media. Ministers zijn zelf verantwoordelijk hierin een zorgvuldige afweging te maken. De belangrijkste kaders waarbinnen die afweging plaatsvindt zijn het Reglement van Orde van ministerraad (laatst gewijzigd op 24 oktober 2011) en de Uitgangspunten overheidscommunicatie (laatste versie dateert van 11 april 2017).

Daarnaast is er sinds 2015 de Gedragscode Integriteit Rijk die in meer algemene zin ingaat op de integriteitswaarden die leidend zijn voor ambtenaren. Onafhankelijkheid en onpartijdigheid zijn belangrijke integriteitswaarden die in de Gedragscode zijn opgenomen. Die komen in het geding wanneer ambtenaren zich in de uitoefening van hun functie mengen in partijpolitiek. De laatste versie van de Gedragscode dateert van 2019.

Bovenstaande uitgangspunten gelden onverkort, zowel in verkiezingstijd als daarbuiten.

Vraag 7

Is er specifiek beleid voor privégebruik van de sociale media accounts van Ministers? Zo ja, kunt u dit openbaar maken?⁵

Antwoord 7

Ja, de openbare notitie «Bewindslieden op sociale media» beschrijft welke varianten van sociale media-accounts door bewindspersonen gebruikt (kunnen) worden. Bewindspersonen kunnen bij aantreden zelf kiezen naar welke variant hun voorkeur uitgaat. De ruimte voor ambtelijke ondersteuning is afhankelijk van de gekozen variant. De varianten zijn:

1. «Corporate»: volledige ambtelijke ondersteuning, geen partijpolitieke berichten.
2. «Hybride»: gedeelde ambtelijke ondersteuning, ook partijpolitieke berichten.
3. «Persoonlijk»: Geen ambtelijke ondersteuning.

In lijn met de «Uitgangspunten Overheidscommunicatie» geven de drie varianten eveneens duidelijkheid over het afzenderschap van berichten. Op hybride accounts wordt eventuele partijpolitieke content geplaatst door de partij, de politiek assistent of de bewindspersoon zelf. De ambtelijke ondersteuning beperkt zich tot het vervaardigen en plaatsen van content die betrekking heeft op het ambt.

Partijpolitieke inhoud dient op hybride accounts expliciet als zodanig herkenbaar gemaakt te worden, bijvoorbeeld door achter het betreffende bericht #[partij] te plaatsen. Bewindspersonen zijn zelf verantwoordelijk voor het naleven van deze richtlijnen op hun sociale media-accounts.

Voor meer informatie over de uitwerking van de verschillende niveaus van ambtelijke ondersteuning verwijs ik u naar de openbare notitie:

⁴ Kamerstuk 32 500 XIII, nr. 194

⁵ <https://twitter.com/kimvankeken/status/1353042239300263937?s=20>

Vraag 8

Hoe is het mogelijk dat sociale media accounts zowel door een politieke partij als door een ministerie beheerd worden? Bent u het eens dat dit onduidelijk en onwenselijk is? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 8

Nee, zoals beschreven in de beantwoording op vraag 7 zijn er verschillende manieren waarop bewindslieden hun sociale media-accounts kunnen inzetten en beheren. Bewindspersonen zijn zelf verantwoordelijk voor het naleven van de richtlijnen op hun sociale media-accounts. Daarnaast maken zij een eigenstandige afweging of (en op welke wijze) zij hun privéaccount willen inzetten op het moment dat zij bewindspersoon zijn geworden.

Vraag 9

Hoe wordt er omgegaan met het gebruik van ministeries in tijden van verkiezingen als uitvalsbasis, of plaats van strategisch overleg, voor campagne-activiteiten?

Antwoord 9

Er zijn geen regels die specifiek betrekking hebben op het gebruik van overheidsmiddelen voor partijdoeleinden. Met privégebruik van representatieve overheidsruimten dient terughoudend te worden omgegaan.⁶ Ministers dienen hierin zelf een zorgvuldige afweging te maken.

Vraag 10

Welke cijfers gebruikt u nu uit de notulen van de ministerraad blijkt dat u de waarderingscijfers voor dit kabinet belangrijk vindt om te analyseren en te betrekken in overwegingen? Door wie wordt dit gemeten en houden (communicatie-)medewerkers van ministeries zich hiermee bezig?⁷

Antwoord 10

Waarderingscijfers voor het kabinet kunnen in algemene zin worden gebaseerd op meerdere openbare onderzoeken. Bijvoorbeeld opiniepanels zoals EenVandaag en De Hond, onderzoek uitgevoerd door commerciële onderzoeksbureaus zoals Ipsos en I&O en onderzoek door het SCP zoals het periodieke Continue Onderzoek Burgerperspectieven. De uitkomsten van deze onderzoeken dragen bij aan de wijze waarop communicatiemedewerkers zich een algemeen beeld vormen van de relevante thema's die spelen in de maatschappij.

Vraag 11

Hoeveel communicatiemedewerkers houden zich bezig met beeldvorming over het kabinet en de Ministers?

Antwoord 11

Overheidscommunicatie dient primair over beleid en/of organisatie te gaan. Op departementen wordt vanzelfsprekend nagedacht over de wijze waarop een communicatieboodschap effectief kan worden overgebracht. Het profiel van een bewindspersoon kan daarbij een secundaire rol spelen, bijvoorbeeld in de keuze voor een bepaald medium of de toonzetting van de communicatie. Overheidscommunicatie wordt in lijn met de «Uitgangspunten overheidscommunicatie» nooit gericht op persoonlijke «imagebuilding» van bewindspersonen of andere overheidsfunctionarissen en dienen nooit een partijpolitiek belang.

Vraag 12

Gaat het hierbij om een duidelijk beeld te krijgen van wat er speelt in de samenleving of om beïnvloeding van de beeldvorming?

⁶ Zie Handboek voor Bewindspersonen, 2021, p. 52.

⁷ Notulen ministerraad 2019 | Vergaderstuk | rijksoverheid.nl

Antwoord 12

Het hoofddoel van de communicatie van de rijksoverheid is te voldoen aan het recht van de burger op communicatie en informatie van de rijksoverheid en het ondersteunen van goed democratisch bestuur. Het accent ligt op de openbaarmaking en verduidelijking. Onderzoek, monitoring en analyse zijn voor de overheid van wezenlijk belang om gevoel te houden met wat er in een samenleving speelt.

Vraag 13

Vindt u het wenselijk dat Ministers of uzelf in de media optreden waarbij journalistieke uitgangspunten als objectiviteit en onafhankelijkheid niet worden toegepast? Kunt u uw antwoord toelichten?

Antwoord 13

Nederland kent een pluriform journalistiek landschap waarin het beleid van de rijksoverheid vanuit verschillende perspectieven wordt belicht. Media gaan zelf over de toepassing van journalistieke grondbeginselen zoals onafhankelijkheid en objectiviteit. Het is niet aan de overheid om over de toepassing daarover een waardeoordeel te vellen.